

The Mombasa Hospital, Kenya

Af: Peter Loumann

(Mombasa, sidst i maj '94) 12 dages **ufrivilligt** ophold i Mombasa med eneværelse med fuld forplejning, aircondition og udgang til terrasse direkte ud over lagunen med indsejlingen til **Old Harbour**. Til venstre det evige og uendelige Afrikas lave vulkanske bjerge og **Old Town's waterfront**. Overfor den verdensberømte fiskerestaurant **The Tamarind** foran Portlands cementsiloer, kystens svajende kokospalmer og huse i den tidløse kolonistil, som også er hospitalets: facader med åbne kolonnader og saddeltage, palmebladstækkede eller faste. Til højre det ligeledes evige og uendelige Indiske Ocean, med brændingen mod koralrevet 3 km ude, med den konstante, rolige sydøst-passat, ufattelige solopgange, der gør blæksort nat til skærende dag på 20 minutter. Det her kunne også være Vestindien eller Tahiti eller Samoa.

UFRIVILLIGT !!?? Sikke et paradoks. Hvordan er jeg landet i det?

For det første ved impulsivt og skrupelløst at skifte rolle fra arbejdsdyr til discount-globetrotter. Jeg lader mig lokke af et kortfristet **off-season**-tilbud, får de vigtigste møder og papirer af vejen, udsætter de næstvigtigste til ugen efter hjemkomsten og rejser 14 dage - tror jeg.

For det andet ved at være så uheldig at blive syg med sprængt blindtarm 2 døgn før hjemrejsen og blive fejlagnosticeret af den lokale læge (inder) i 1½ døgn. Det kunne nok også være sket i Næstved.

For det tredje ved at være så heldig at overleve:

Først 45 km i taxi - i Kenya er der ingen offentlige ambulancer (undtagen måske i Nairobi?) - i rasende fart ad hullet og oversvømmet vej, og med Likoni-færgen - det kræver mere end almindeligt held.

Dernæst hasteoperation ved den indiske kirurg og hans arabiske "sleeping partner" og nogle dages intravenøs hestekur med antibiotika. Det kræver kun lidt mere held end i

Næstved, fordi immunsystemet ikke kender de fremmede mikrober.

Glem alt om selv at tage sterile sprøjter med! Glem alt om at nægte blodtransfusion! På **Private Ward** er den hygiejniske, lægelige og sygeplejefaglige standard fuldt på højde med Næstveds - med få, uvæsentlige undtagelser, hvor fattigdommen skinner igennem. Alle påstår da også, at **The Mombasa Hospital** er "the very best in black Africa". Rimeligvis. Det er i hvert fald pumpet fuld med bistandsmidler fra alverdens donorer, private og offentlige, behørigt takket på metalplader ved indgangen.

Alligevel synes hospitalet eller personale at have manglet penge i en grad, der har fristet over evne: ved indgangen til økonomikontoret hænger en kopi af en ydmygende skrivelse tilbage fra '91: et forsikringselskab nægter at betale for 2 patienters behandling under henvisning til, at patienterne allerede selv har betalt; selskabet har klare beviser for, at opkrævning af dobbelt betaling har været en udbredt praksis fra hospitalets side. Kenya synes at være en korrupt retsstat!?

P.W. har sin egen vagtmand med uniform, hjelm og knippel. Her er kun adgang for patienter med privat sygeforsikring, d.v.s. udlændinge og velstående lokale, mest indere.

Endnu mere eksklusive er **Private Rooms**, der kræver betaling i udenlandsk valuta. Almindelige kenyanere kommer på **General Ward**, hvis de selv kan betale, eller hvis deres arbejdsgiver har tegnet en sygeforsikring for dem. Pjalteproletariatet kommer - om overhovedet - på **Coast General Hospital**, som jeg ikke har set. Det har ikke noget godt ry.

Gangen er åben, uden ruder. I denne del af Kenya flyder grænsen mellem ude og inde. Fluor og myg respekterer hverken classeskel eller vagtmænd. Husk malariaproylaksen! På min aftengenoptræningstur kan jeg se over i gangen på **General Ward**, hvor folk ser TV i tætte klynger. Det ser hyggeligt ud. Jeg kan også høre muezzinens messen fra den nærmeste minaret. De fleste her på kysten er muslimer.

Sygeplejerskerne er kompetente, venlige, snerpede, humoristiske - swahiliernes humor ligger ikke langt fra dansk: ironi,

understatement og gags -,lattermilde, hjertelige, en enkelt dog tillukket og upersonlig; er hun genert? Eller stolt? Eller legemliggør hun Afrikas 500-årige vrede mod de hvide undertrykkere? Eller lærer hendes kirkesamfund, at alt vestligt er syndigt? Religiøsitet, nyreligiøsitet og fundamentalisme af alle trosretninger blomstrer mangfoldigt i Mombasa.

De er alle sorte, nogle er betagende smukke som landet. De er kristne, muslimer kunne ikke bære uniformen med korte skørter, bare arme og en lille koket kappe på hovedet. Men på **General Ward** er der også muslimske sygeplejersker. De er veluddannede og selvbevidste. Sygeplejeuddannelsen giver god løn (efter lokale forhold), status og emancipation. Men den kræver økonomiske midler fra familie eller velgørere.

De kalder mig "Mr. Peter" (jeg håber, det ligger fjernt fra "massa" eller "sahib") eller **mzungu** = hvid mand. De synes, jeg er skør, fordi jeg sover oven på overlagnet med propellen kørende. Det er jo "vinterregntid" og "cool". Vand 27, luft 25-35, luftfugtighed 98-100%. Meget få ryger, det er svært at tænde en tændstik eller holde ild i tobakken. Det er svært at skrive, fordi papiret bliver opblødt.

Sister Nyange har været i USA og bærer præg af det, men vil alligevel hellere gøre mig til grin på swahili end føre sig frem på amerikansk.

Senior nurse **mama** Matte er Afrika. Hun kommer ind med min aftenmedicin:

"Habari, mama!"

"Mzuri; habari papa!"

"Salama sana. But I have a problem."

"Only one, you are a lucky man."

Jeg peger op mod loftet, hvor der sidder et kryb, næsten på størrelse med en tommeltot: "What is that?"

Hun undlader demonstrativt at følge min pege: "What is what?"

Jeg peger stadig: "That creature up there."

Modstræbende drejer hun øjeæblerne, ser så træt på mig: "It's an insect."

"What a relief! I thought it might be a

crocodile."

Ironisk: "Ha, ha, ha!" Men hendes øjne ler, bryster og mave hopper, ikke så meget over den flade vits som over modspillet.

"Could it be dangerous?"

"Nothing is dangerous. Only AIDS. AIDS is dangerous. Nothing else."

"Yes, f.x. a tsetsefly is dangerous."

Overbærende: "This is **not** a tsetsefly."

Vi enes alligevel om at aflive udyret og tilkalder en sygepasser til det grove. Imens sludrer vi: hun er gift, selvfølgelig arbejder hendes mand, men problemet er at mange mænd er for dovne til at arbejde. Og at folk får for mange børn. Hun har selv 4, men undskylder sig: egentlig ville de kun have 3, men da alle 3 blev piger, kunne man jo ikke lade være at prøve en sidste gang, og tænk, det lykkedes at få en søn. Men hun er forarget over nabokonen, der har 11: "a breeding machine, nothing but a breeding machine!" Hun giver katolikkerne skylden for børnerigdommen, selv om dette mindretal vel næppe kan være alene om ansvaret for, at der bliver 4% flere kenyanere hvert år.

Hun giver mig mine Paludrine:

"Only **mzungu** takes medicine against malaria. We are born here, we are immune." En almindelig påstand, men en sandhed med modifikationer. Alex, vores safariguide (på turistjargon: **game driver**): "Malaria is nothing. Sometimes you get an attack, it is like the flew, it goes away again, it's harmless."

De fleste lokale har ikke råd til medicinen; og langtidsbrug giver alvorlige bivirkninger.

Afrika hærges af malaria. Ondartede tilfælde dræber årligt hundredtusinder.

Jeg er ellers tolerant over for kryb. Jeg har en lille ven, der hver aften indtager sin faste plads i hjørnet under loftet. Om dagen gemmer den sig, den tanker nok energi på en solrig plet. Det er en gekko. Den tager sin del af fluer og myg. Myggenettet er omstændeligt at bruge, og bæsterne finder tit ind alligevel.

En **sister** eller en kvindelig sygehjælper kan umuligt gøre en mandlig patient i stand. Derfor de mandlige sygepassere: ufaglærte sygehjælpere og håndlangere. De klager over, at

de ikke kan leve af deres løn, for en enlig med ringe anciennitet ikke meget mere end 1.000 sh (120 kr) pr måned foruden fri uniform og ret til gratis behandling på **General Ward**. Præsident Moi gav dem under mit ophold ret i en tale og bebudede ændret økonomisk planlægning.

Mr. Munyao er kristen fra Nord. Skønt kristen havde hans far 2 koner. Mange fra indlandet kommer til kysten for at finde arbejde, mange bliver skuffede. Mombasa har officielt ca. 600.000 indbyggere, uofficielle skøn siger 1-2 mio. Han er 24 og uden familie. Han har en god skoleuddannelse, har også været frivillig i et **stop the desert-træplantningsprojekt**. Han vil ikke acceptere sit liv, har mod alle odds sparet lidt op, siger op og søger en faguddannelse.

Mr. Ramadan er som den vågne læser vil gætte muslim, har kone, barn og eget hus i en landsby ca. 10 km syd for byen. Han betaler 10 sh (1 kr og 20) hver vej for bussen og ville gerne spare de 20 sh om dagen og skære ned på den halve times gåtur hver vej mellem Likoni-færgen og hospitalet ved at cykle, men ser ingen mulighed for at spare 10.000 sh (1.200 kr) op til en cykel. Han drømmer om den store rejse til udlandet. Jeg gætter naivt på Mekka, men han vil til Vesten og fortæller om folk, der sejler afrikanere til Europa for penge og landsætter dem uden papirer. Han spørger mig om mulighederne. Mit svar gør ham modløs og vantro. Kenyansk TV bringer vestlige serier og reklamer.

Efter en tænkepause ser han ikke noget problem: jeg kan da bare skaffe ham **immigration** og arbejde. Samme urealistiske opfattelse af europæiske turisternes rigdom og muligheder viser Mr. Joto: når jeg kommer hjem til London eller Tyskland skal jeg sende ham et ur. Hans begrundelse er typisk afrikansk: han har ikke noget ur. I øvrigt ville han aldrig få råd til at modtage det: Kenya kræver importtold, også af personlige gaver.

En dag viser jeg Mr. Ramadan mit sygesikringskort og remser fædrelandets gratisydelse op. Han er imponeret. Men mere rystet over, at vi betaler halvdelen af vores indkomst i skat. Det synes at gøre ham i tvivl,

om Europa er bedre en Kenya.

Benjamin er kristen fra Malindi, godt 100 km oppe ad kysten, hvor han har kone og 2 små børn, men trods turist-boomet ikke har kunnet finde arbejde. Konen passer hjem og børn, men ved en investering i en symaskine kan hun supplere familiens indtægt ved at reparere for folk. Busbilletten hjem koster 100 sh (12 kr) tur/retur, så han har kun råd til at besøge familien én gang om måneden. Han skal ikke have flere børn, han vil hellere kunne betale mad og skolegang til dem, han har.

Det egentlige Mombasa ligger midt i lagunen på en "koralø" (turistbrochurerne). Korallerne er forstenet til porøs sandstensklippe, der ligner vores frådsten. Jeg bor ud til den nordlige indsejling, solsiden om "vinteren", her 3½° syd for ækvator. Foran min terrasse står 2 obelisker i vandet, basis er fri ved ebbe. De giver søfarende en pejling gennem revet og indløbet til **Old Harbour**. Alle ved, de har stået der altid. Ingen vil vide, hvem der rejste dem. Dronningen af Saba? De gamle egyptere? Eller grækere? Araberne? Portugiserne?

Araberne kom sejlene hertil mindst 500 år før Vasco da Gama kunne fortælle europæerne, at Det Indiske Ocean fandtes. Deres **dhow's**, tunge, klodsede træskibe, ikke ulig hansekogger, med høj agteroverbygning, fremadhældende mast og et rær til det trekantede sejl med spidsen nedad, kom fra Yemen og Oman om "sommeren" med nordøstpassaten, medbringende Orientens herligheder. De returnerede om "vinteren" med sydøstpassaten, lastet med slaver, elfenben og tømmer. Deres redere og købmænd slog sig ned. I samspillet med de lokale bantufolk udvikledes swahili som sprog og kultur - og islams dominans.

Sommetider sejlede de også til Indien. Mindst én gang nåede en kinesisk junker til Mombasa.

Det er altsammen fortid. I **Old Harbour** så jeg en enkelt **dhow** blive lastet af usle kulier, hver med 2-3 store jutesække på skuldrene. 2 gange daglig passerer en **dhow** min terrasse. Men det er en udflugtsbåd for turister. Normalt går den for motor, men i går gjorde den mig

den glæde at stå ind for sejl.

Min nabo til venstre er Fort Jesus, portugisernes støttepunkt. Men rigtig fodfæste fik de aldrig, og efter et par hundrede år smed araberne dem ud igen.

Bag Fort Jesus kan jeg se **The Mombasa Club** på et næs med kokospalmer, et noget forfaldent monument over **The Empire**, ligesom oppe i centrum **Castle Hotel** og de kommunale markedshaller i stål, stemplet Bristol 1907, mærkeligt nok vedligeholdt med maling og fri for rust i denne by, hvor klimaet og fattigdommen ellers får alt til at forfalde og skimle.

Englænderne var de første, der trængte ind i landet. De byggede jernbanen til Uganda (bomuld) og lagde dermed grunden til Mombasas moderne status som Østafrikas vigtigste havneby. Som et biprodukt opstod jernbanebrøsteflækken Nairobi i 1907.

Englænderne accepterede kystens særstatus: den blev aldrig en del af kronkolonien Kenya, men et protektorat under den lokale emir.

Først med **uhuru**, selvstændigheden 1963 integreres kysten politisk og administrativt - med opkomlingen Nairobi som centrum - men ikke nationalt. Folk **upland** er kristne og bryder sig ikke om kystens muslimsk og hinduistisk prægede blandingskultur. De er bantuer og bryder sig ikke om kystens etniske mangfoldighed. De taler ugerne eller dårligt swahili, mange foretrækker engelsk ved siden af deres modersmål.

Swahilierne er traditionelt orienteret mod havet: fiskeri, søfart, handel. Hvad jeg herfra ser dem klare i deres kanoer af udhulede mangostammer - ofte uden udrykning - er halsbrækkende. Men frodigheden på kysten er overvældende. Hvis man spytter en melonsten ud på jorden, har man fornemmelsen af at vågne op til et høstmodent melonbed. Jordhungeren i det delvis tørkeramte indland er stor, folk derfra køber jord på kystsletten og skaber blomstrende landbrug - og misundelse. Det resulterede for 14 dage siden i en landsbymassakre lidt nord for Mombasa med hen ved 20 dræbte og 100 fordrevne. **The Nation**

understregede, at det handlede om "bandits" og "local conflicts" uden politisk betydning, men mand og mand imellem tales om en undergrundsbevægelse, der vil omdanne Kenya til en føderation.

Med englænderne kom inderne. Selv om bantuerne er i overvældende flertal, dominerer inderne inden for handel og liberale erhverv. Nogle taler ikke swahili. De trues konstant af udsmidning, som dengang i Uganda. Derfor investerer de, der kan, deres midler i udlandet, hvilket igen bruges mod dem. Sådant accelererer et racehad, der kan ende i etnisk udrensning.

Der er altså modsætninger nok til et nyt Kigali. Og dermed til en stærk mand. Hver lille butik, hvert kontor og offentligt lokale - her på **P.W.** dog ikke den enkelte sygestue - prydes af et idealiserende portræt af His Excellency, **mzee Daniel T. arap Moi**. Et hovedstrøg hedder **Moi Av.** I Kenya gælder totalforbud mod skydevåben.

Taxivognmand Abdel er et fund som chauffør, guide og problemknuser. Med en muslimsk far og en kristen mor vakler han religiøst, men hælder mod islam. Jeg inviterer ham på en **soft drink** på en pæn **quick restaurant** i et moderne kontorhøjhus. Han tøver ved synet af det gængse skilt, der meddeler, at direktionen forbeholder sig ret til at nægte adgang. Pjalteproletariatet skal ikke forstyrre pæne folk. På den ene side er han fra en landsby, på den anden side er han sammen med en europæer, selvstændig erhvervsdrivende og rimelig pænt klædt, d.v.s. væsentlig pænere end jeg, men væsentlig mindre elegant end de øvrige sorte gæster. Vi sludrer. Jeg peger på billedet af landsfaderen og spørger, om han virkelig er **så** elsket. Abdel forklarer ironisk distancerende, at billedet er påbudt ved lov. Han sænker ikke stemmen. Kenya er et demokratur, men uden tankepoliti.

Abdel er inde på det samme som **mama Matte**: swahilierne er fattige fordi de er dovne. Forleden besøgte han en fisker med en gruppe schweiziske turister. Fiskeren står ud kl. 5, har fortøjet og afleveret fangsten kl. 8, resten af dagen lader han sig opvarte af sine koner. Schweizerne arbejder 9 timer om dagen ligesom

deres koner. Klimaet får mig til at holde med fiskeren.

Langs vejene sidder mange mænd og drikker sig fulde i **changar** eller ryger sig skæve med **bhang**. Men jobulighederne er også få og dårlige.

Mombasa er Afrika, Arabien og Indien på én gang, tilsat et stænk Portugal og England. En tur til fods gennem **Old Town** er et strabadserende **must**. Alene trængslen får mig næsten til at opgive. Værre er den konstante spidsrod mellem påtrængende gadehandlere, selvbestaltede guider, tiggere, sortbørshajer, plattenslagere, lommetyve og religiøse fanatikere. Elendigheden er bundløs, enhver almisse en dråbe i havet. Jeg må enten gøre mig ufølsom eller sælge alt hvad jeg ejer og leve blandt dem. Jeg søger ly i en bank med aircondition. Den er indisk. Jeg behandles med udsøgt høflighed. Det tager ½ time at indløse en uproblematisk **American Express** rejsecheck. Alt kræver kontrasignatur fra 2 overordnede. Konti føres i hånden. Metervis af ringbind med ind- og udlån fylder arkivskabene.

De snævre gyder flyder med affald og forvandles af regnen til mudderpøle. Byggestilen er halvt portugisisk, halvt arabisk: gesimser af træ-jalousi, gård- og taghaver, udskårne porte. Det er malerisk, men dybt forfaldent. Lidt vedligeholdelse og restaurering ville gøre underværker. På den anden side: **Old Town** som en sirligt restaureret **Altstadt**???

De forretningsdrivende er indere. Markedshallerne er et orgie af eksotik. Foran hindu-templet og især i gården til Jain-templet er jeg i Bombay eller Madras.

Helt bombet ender jeg som de fleste turister med at søge ly på **Castle Hotel's** fortovscafé. Det er ren apartheid: sammen med nogle få lokale (et par forretningsfolk eller bureaukrater, et par luksusluddere) bliver vi bevogtet af uniformerede med knipler (ligesom på badehotellerne langs kysten), mens pjalteproletariatet tigger og falbyder uden for afspærringen. Tilbage er kun et par meters spidsrod over fortovet, når vi bliver hentet af vores taxier, minibusser eller - for de helt sofistikerede - gamle London-taxies.

Man kan komme til selve Mombasa ad en dæmning, over en bro eller med 3 pendulfærger.

Dagen før jeg ankom kæntrede en færge og henved 300, hovedsagelig fabriksarbejdere på vej hjem, druknede. Den havde selvfølgelig været overfyldt langt ud over alle sikkerhedsregler.

Jeg kender kun Likoni-færgen sydpå. Den dag, jeg blev kørt på hospitalet, svigtede bremserne på en ombordkørende bil. 4 blev dræbt.

Den er gratis for fodgængere og cyklister. Ved ankomst og afgang udløses en folkevandring, der ligner den, der endeligt kunne udslette den vestlige civilisation. Det er en eksplosion af farver, domineret af kvindernes smukke, klartfarvede **kangas**, af racer, af transportmidler og fantasifuld varebefordring.

Dr. Chag har erklæret mig rejseklar. I morgen går det hjemad over Nairobi og Zürich. **Out of Africa**, et kommercielt slagord her siden filmen. Hvis alt klapper. Afrikanerne har en utrolig evne til at komplicere alting. Europæiske Rejseforsikring har heller ikke været for let at danse med. Uden venlig, bestemt og energisk støtte fra vicekonsul Gerda Nielsen havde jeg været på herrens mark.

Tilbage til "civilisationen" - det vil bl.a. sige det arbejde, der for en måned siden blev udsat til forrige uge! - Nej, siger Dr. Chag, til yderligere nogle ugers sygemelding.

Bogstaveligt-biologisk efterlader jeg en lille del af mig selv i Afrika. Jeg tager masser af Afrika med mig: indre billeder, der aldrig forsvinder. Kvinden, der går afsted i sin smuktfarvede **kanga** med en spand vand på hovedet - uden håndstøtte. Afrikanerne går. Barfodede, i sandaler, tit hjemmelavede af gamle bildæk. Afrika går.

Tag til Afrika! Husk 3 nødvendige ting: humoristisk sans, tålmodighed - og en rejseforsikring.

PS

Hjemkommet til velfærdsstaten har den lange rejse stresset operationssåret, der ellers var helet perfekt, så det er sprunget lidt op. Min læge sender mig til undersøgelse og evt.

behandling på Næstved Sygehus.

I den lange ventetid må jeg på wc. På gulvet foran håndvasken ligger en blodpøl. Resten af gulvet er oversvømmet fra et urinal med defekt afløb. På selve toilettet er der ikke noget lys. Endelig viser det sig, at henvisningen er gået forkert i bureaukratiets papirdynger, og at kirurgerne ikke har tid til at se på mig inden for overskuelig tid. En bleg, stresset og vrissen sygeplejerske afviser mig irriteret og uhøfligt.

Jeg tænker med respekt tilbage på The Mombasa Hospital, Kenya.